

Андрій Беніцький

кандидат юридичних наук, професор,
 професор кафедри професійних та спеціальних дисциплін
 Херсонського факультету
 Одеського державного університету внутрішніх справ
 (Одеса, Україна)
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9505-4495>
benitskyi@ukr.net

УДК 343.322/9.024:336.7(477)

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ Ч. 4 СТ. 111¹ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, ТА РОЗМЕЖУВАННЯ ЇХ ІЗ СУМІЖНИМИ СКЛАДАМИ ЗЛОЧИНІВ

Анотація. Стаття присвячена проблемам кримінально-правової кваліфікації передачі матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора; провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, зокрема й окупаційною адміністрацією держави-агресора.

Серед правоохоронних органів та суду немає єдиного підходу щодо застосування кримінально-правових норм, які пов'язані із запобіганням колабораційної діяльності, пособництвом державі-агресору та суміжними складами злочинів проти основ національної безпеки України. Помилки в кримінально-правовій кваліфікації, які виникають у правозастосувачів, призводять до незаконного притягнення до відповідальності осіб за ст. 111¹ або ст. 111² Кримінального кодексу України (КК України), або навпаки – уникнення колаборантів від кримінальної відповідальності.

Завдяки проведеному кримінально-правовому аналізу злочину, передбаченого ч. 4 ст. 111¹ КК України, встановлено притаманні йому ознаки, доведено значущість обставин, при яких колаборант погодився взаємодіяти із представниками держави-агресора, встановлення мети, якою він керувався при наданні згоди на співпрацю, а також інших об'єктивних і суб'єктивних ознак, які допомагають розмежовувати форми колабораційної діяльності із суміжними складами злочинів проти основ національної безпеки України.

У статті обґрунтовується, що при наявності у винної особи, яка передає матеріальні ресурси збройним формуванням, спеціальної мети – завдати шкоду інтересам України, то такі дії повинні кваліфікуватись за ознаками ст. 111² КК України, а у тих випадках, коли громадянин України надає матеріальні ресурси представникам держави-агресора з метою надання допомоги в проведенні підривної діяльності проти України, то його діяння містять ознаки державної зради.

Визначається, що в діяннях особи має місце сукупність злочинів, передбачених ч. 4 ст. 111¹ або ст. 111² із ст. 209 КК України, якщо при провадженні господарської діяльності на тимчасово окупованій території у взаємодії із представниками держави-

агресора винна особа здійснює транзакцію фінансових активів, одержаних злочинним шляхом, на банківські рахунки або через інші кредитно-фінансові установи представникам держави-агресора, членам утворених ними незаконних збройних чи воєнізованих формувань або окупаційній адміністрації держави-агресора.

Крім того, обґрунтовується доцільність криміналізації неповідомлення про злочини проти основ національної безпеки України, де суб'єктом є особа, якій стало достовірно відомо про такі злочини, незалежно від стадії їх вчинення. Достовірність відомостей означає, що суб'єкт, який ними володіє, не сумнівається щодо їх істинності.

Надані рекомендації допоможуть правозастосувачам правильно використовувати правовий інструментарій та приймати правильні рішення щодо правової оцінки форм колабораційної діяльності, передбачених ч. 4 ст. 111¹ КК України, розмежування їх із пособництвом державі-агресору, державною зрадою у формі підривної діяльності проти України та відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом.

Ключові слова: колабораціонізм; передача матеріальних ресурсів; провадження господарської діяльності; пособництво державі-агресору; окупаційна адміністрація; підривна діяльність; відмивання злочинно одержаного майна.

Виклики, з якими стикається Україна починаючи із 2014 р., поставили законодавця перед необхідністю проведення низки правових реформ з метою запобігання таким явищам, як тероризм, екстремізм, сепаратизм, колабораціонізм тощо. До кримінального законодавства України було включено нові норми, що встановлювали відповідальність за встановлення та поширення злочинного впливу, створення злочинної спільноти, організацію злочинного зібрання (сходки) та ін. Були внесені зміни до норм, спрямованих на протидію злочинам терористичної спрямованості, відмиванню “брудних” коштів, фінансуванню різних форм злочинної діяльності, зокрема й фінансуванню дій, учинених із метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України.

Встановлення навесні 2022 р. кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність і пособництво державі-агресору зумовлено необхідністю у період воєнного стану реагувати законодавцю на ті явища, що здатні спричинити шкоду інтересам України, підривати основи її національної безпеки та ін.

Наявність ст. 111¹ і ст. 111² Кримінального кодексу України (далі – КК України)¹ викликає потребу з'ясувати правову природу форм колабораційної діяльності. Законодавець сконструював зазначені норми з певними вадами, що призводить до різних підходів науковців та практиків до надання правової оцінки діянням колаборантів та інших суб'єктів, які спричиняють шкоду основам національної безпеки України.

¹ Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III <<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2341-14#Text>> (дата звернення: 05.11.2022).

Серед правоохоронних органів та суду немає єдиного підходу щодо застосування кримінально-правових норм, які пов'язані із запобіганням колабораційній діяльності, пособництвом державі-агресору та суміжним складам злочинів проти основ національної безпеки України. Помилки в кримінально-правовій кваліфікації, які виникають у правозастосувачів, призводять до незаконного притягнення до відповідальності осіб за ст. 111¹ або ст. 111² КК України чи навпаки – уникнення колаборантів від кримінальної відповідальності.

В юридичній літературі існують різні погляди щодо тлумачення об'єктивних та суб'єктивних ознак складів злочинів, пов'язаних із колаборацією. Окремі питання кримінально-правової кваліфікації колабораційної діяльності розглядалися у працях українських учених, зокрема: Н. Антонюк, М. Бондаренко, О. Кравчук, В. Кузнецова, М. Сийпловік, М. Хавронюка.

Деякі дослідники вважають, що в розмежуванні державної зради та колабораційної діяльності важливе значення матиме судова практика². З таким тезисом неможливо не погодитись, однак правозастосувачеві необхідно надати такий правовий інструментарій, який би він використовував, щоб не допускати помилок у правовій оцінці форм колабораційної діяльності, передбачених ч. 4 ст. 111¹ КК України, розмежуванні їх із пособництвом державі-агресору, державною зрадою у формі підривної діяльності проти України, відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, тощо. Рекомендації, які б містили роз'яснення щодо особливостей кваліфікації діянь, передбачених статтями 111, 111¹ та 111² КК України, та критеріїв їх відмежування від суміжних складів кримінальних правопорушень, і сприяли правоохоронним органам та суду правильному формуванню правозастосовної практики.

Метою дослідження є виокремлення ознак, які притаманні формам колабораційної діяльності, передбачених ч. 4 ст. 111¹ КК України, встановлення критеріїв їх розмежування із пособництвом державі-агресору, відмиванням злочинних доходів та наданням допомоги в проведенні підривної діяльності проти України.

Колаборація – це явище, яке пов'язано зі співпрацею суб'єкта із державою-агресором, її збройними формуваннями й окупаційними адміністраціями. Колаборант – це особа, яка зраджує інтересам своєї країни, тобто та особа, яка має певний правовий статус (громадянство) і має відповідні правовідносини із країною, яку вона зраджує.

Утім, як впливає із тлумачення ст. 111¹ КК України, законодавець розширив коло суб'єктів для окремих форм колабораційної діяльності. У частинах 1–3, 5 та 7 ст. 111¹ КК України законодавець передбачив

² О. Кравчук, М. Бондаренко, 'Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111¹ КК' (2022) 3 Юридичний науковий електронний журнал 202.

спеціальну вказівку про те, що суб'єктом злочину є громадянин України. Проте у диспозиції частин 4 та 6 ст. 111¹ КК України відсутня згадка про громадянство особи. Тому суб'єктами цих форм колабораційної діяльності можуть бути як громадяни України, так й іноземці або особи без громадянства. У зв'язку із зазначеним слід не погодитись з авторами, які звужують коло суб'єктів злочинів, передбачених ч. 4 ст. 111¹ КК України, іноземцями чи особами без громадянства³ або лише громадянами України.

Частина 4 ст. 111¹ КК України містить такі форми діянь: 1) передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора; 2) провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, зокрема й окупаційною адміністрацією держави-агресора.

Склад злочинів, передбачених ч. 4 ст. 111¹ КК України, є формальним. Для передачі матеріальних ресурсів неважливо, використовувало чи ні незаконне збройне чи воєнізоване формування відповідні матеріальні ресурси, достатньо наявності самого факту передачі таких ресурсів. Проведення господарської діяльності слід вважати закінченим із моменту початку виникнення господарських відносин з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, зокрема й окупаційною адміністрацією держави-агресора. Через підвищену суспільну небезпечність діянь, передбачених ч. 4 ст. 111¹ КК України, на кваліфікацію не впливають настання суспільно небезпечних наслідків від таких форм колабораційної діяльності.

Скоєння особою зазначених у ч. 4 ст. 111¹ КК України форм діянь повинно бути добровільним, тобто колаборант сам є ініціатором передачі представнику держави-агресора певних матеріальних ресурсів або провадження господарської діяльності. Якщо, наприклад, суб'єкт буде усвідомлювати, що в разі відмови взаємодіяти із представниками держави-агресора щодо провадження господарської діяльності, останні неминує вчинять фізичну розправу над ним або його близькими, то скоєння такої форми колабораційної діяльності не повинно тягнути для такого суб'єкта кримінальну відповідальність за ч. 4 ст. 111¹ КК України. У такому випадку має місце фізичний або психічний примус, який виключає злочинність у діянні суб'єкта господарської діяльності.

Матеріальними ресурси можуть бути за різним призначенням, зокрема: господарським, інформаційно-пропагандистським, військовим та ін.

³ І Чекмарьова, 'Кримінально-правова характеристики ст. 111¹ КК України' в *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (ОДУВС 2022) 110.

Так, матеріальними ресурсами військового призначення можуть бути вироби, конструкції, комплектуючі та запасні частини, необхідні для ремонту чи технічного обслуговування військової техніки, зброї, боєприпасів; матеріали, обладнання та інструменти для будівництва військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд тощо.

Передача матеріальних ресурсів охоплює діяльність, пов'язану із матеріально-технічним, інформаційним і фінансовим забезпеченням незаконних збройних чи воєнізованих формувань, створених на тимчасово окупованій території, або збройних чи воєнізованих формувань держави-агресора. Така передача може здійснюватися для виплати заробітної платні, сплати оренди приміщення, купівлі транспорту чи іншого майна для забезпечення діяльності незаконних органів влади, створених на тимчасово окупованій території, тощо. Способи передачі матеріальних ресурсів можуть бути різні, у тому числі й шляхом безпосередньої передачі майна відповідним особам.

Під господарською діяльністю, згідно з ч. 1 ст. 3 ГК України, розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Будь-яке провадження господарської діяльності, яке здійснюється винною особою у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, зокрема й окупаційною адміністрацією держави-агресора, є незаконними.

Провадження господарської діяльності, у розумінні ч. 4 ст. 111¹ КК України, може охоплювати господарську діяльність, яка є незаконною за своїм змістом та формою. Так, наприклад, оформлення фермером "дозвільних" документів в окупаційних адміністраціях для здійснення сільськогосподарської діяльності та передача представникам такої адміністрації продуктів сільського господарства, зокрема зерна, рослинної олії тощо, містять ознаки легального господарювання, але за змістом та формою є незаконною діяльністю. Такі діяння мають бути кваліфіковані за ч. 4 ст. 111¹ КК України.

Якщо керівник заводу або іншого підприємства, які опинились на тимчасово окупованій території, приймає замовлення від представника окупаційної адміністрації щодо виробництва продукції військового призначення, зокрема зброї, боєприпасів, запчастин до військової техніки тощо, то такі діяння суб'єкта господарської діяльності містять ознаки провадження господарської діяльності у взаємодії з окупаційною адміністрацією держави-агресора. Не є обов'язковим для цього оформлення (укладання і підписання) договору на виконання замовлення. Для наявності зазначеного складу злочину достатньо самого факту угоди, який є підставою для виникнення взаємовідносин між колаборантом –

керівником суб'єкта господарювання – з одного боку, та представником держави-агресора, незаконних органів влади, створених на тимчасово окупованій території, зокрема й окупаційною адміністрацією держави-агресора, – з другого боку. Предметом такої угоди є поставка товару військового призначення.

Якщо колаборант – суб'єкт господарської діяльності – здійснює передачу військової продукції, яка була вироблена на окупаційному підприємстві, то в його діяннях є ознаки пособництва державі-агресору (ст. 111² КК України) у формі передачі матеріальних ресурсів представникам окупаційної адміністрації держави-агресора з метою завдання шкоди Україні. Крім того, зазначені діяння такої особи містять ознаки державної зради у формі надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України в умовах воєнного стану. У цій ситуації повинна застосовуватись ч. 2 ст. 111 КК України, оскільки державна зрада охоплює ознаки провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, зокрема й окупаційною адміністрацією держави-агресора, а також підготовки або передачі матеріальних ресурсів представникам держави-агресора, її збройним формуванням або окупаційній адміністрації держави-агресора. Додаткової кваліфікації за ч. 4 ст. 111¹ та ст. 111² КК України діяння суб'єкта господарської діяльності, який виконує військове замовлення для проведення підривної діяльності проти України, не потребує, оскільки у цьому випадку державна зрада (ст. 111 КК України) поглинає ознаки колабораційної діяльності та пособництва державі-агресору.

У тих випадках, коли продукція військового або подвійного призначення, що виробляється на підприємствах, які розташовані на тимчасово окупованій території, не направлена на проведення підривної діяльності проти України, а використовується для продажу державою-агресором, наприклад, в інші країни, то в такому випадку діяння колаборанта – суб'єкта господарської діяльності повинні бути кваліфіковані не за ознаками державної зради, а за колабораційну діяльність, а саме за ч. 4 ст. 111¹ або ст. 111² КК України. Якщо керівник підприємства, який виконує замовлення на окупованій території щодо виготовлення та поставки продукції військового призначення для здійснення підривної діяльності проти України, не є її громадянином, то в діях такої особи ознаки державної зради відсутні. Такі дії повинні бути кваліфіковані за ч. 1 ст. 14, ч. 2 ст. 113 КК України за ознаками готування до скоєння диверсії в умовах воєнного стану.

Діяння, передбачені ч. 4 ст. 111 КК України, можуть бути скоєні лише із прямим умислом, тому слід не погодитись із дослідниками, які вва-

жають допустимим скоєння таких видів злочинів із непрямим умислом⁴. Особа повинна усвідомлювати суспільно небезпечний характер передачі матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора; провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, зокрема й окупаційною адміністрацією держави-агресора, та мати бажання вчинити одне із таких діянь. Мотивація суб'єктів, які здійснюють зазначені форми колабораційної діяльності, на їхню правову оцінку не впливає, однак може бути врахована при призначенні їм покарання.

Вказані у ст. 111² КК України діяння слід розглядати як умисне створення сприятливих умов діяльності державі-агресору, збройним формуванням та окупаційній адміністрації держави-агресора на тимчасово окупованій території України. Через підвищену суспільну небезпеку допомоги зазначеним суб'єктам законодавець виокремив такий вид співучасті, як пособництво, у самостійну кримінально-правову норму та переніс момент закінчення злочину на більш ранню стадію попередньої злочинної діяльності – готування. Діяння, які є за своєю правовою природою пособництвом у співучасті, у цьому випадку будуть вважатись безпосереднім виконавством у злочині.

Слід відзначити, що одним із критеріїв, який розмежовує злочини, передбачені ч. 4 ст. 111¹ та ст. 111² КК України, є наявність спеціальної мети у суб'єкта, який допомагає державі-агресору, збройним формуванням або окупаційній адміністрації держави-агресора. Така мета міститься у диспозиції ст. 111² КК України – це завдання шкоди Україні шляхом: реалізації чи підтримання рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора.

Тому діяння суб'єкта, який передає матеріальні ресурси представникам держави-агресора, її збройним формуванням або окупаційній адміністрації держави-агресора з метою завдання шкоди Україні, при відсутності ознак державної зради, необхідно кваліфікувати за ст. 111² КК України. У тому випадку, коли допомога державі-агресору буде вчинятися шляхом переказування коштів на банківські рахунки представникам держави-агресора, членам її збройних формувань або окупаційній адміністрації держави-агресора, то може мати місце ідеальна сукупність злочинів, передбачених ст. 111² та ст. 209 КК України, якщо фінансові

⁴ І Берднік, 'Кваліфікація кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки та злочинів, пов'язаних із війною' <<http://surl.li/dvdcc>> (дата звернення: 20.11.2022).

активи мають злочинне походження. Активами, які згадуються у ст. 111² КК України, можуть бути цінні папери, грошові кошти, зокрема й електронні гроші.

У разі, коли особа з метою завдання шкоди інтересам України буде надавати рухоме чи нерухоме майно представникам держави-агресора для організації ними незаконних збройних формувань на тимчасово окупованій території, то діяння таких осіб підпадатимуть під ознаки збору, підготовки або передачі матеріальних ресурсів і кваліфікуватимуться за ст. 111² КК України.

Якщо особа передає матеріальні ресурси для організації незаконних збройних формувань на тимчасово окупованій території, то її діяння повинні кваліфікуватися за ст. 111, а не ч. 4 ст. 111¹ або ст. 111² КК України, оскільки результатом таких дій суб'єкта є проведення підривної діяльності проти України. Особа своїми діями допомагає державі-агресору організувати на тимчасово окупованій території незаконні збройні формування. За змістом ст. 111² КК України відповідальність настає лише у випадку, коли винна особа допомагає підтримувати, а не створювати озброєні формування. При наданні допомоги в організації збройних формувань представнику держави-агресора винна особа може керуватися корисними мотивами й ставити за мету незаконне збагачення, але ж результатом такої допомоги є завжди спричинення шкоди національній безпеці України. Утім, дії суб'єкта, який надає матеріальні ресурси або інші активи представникам держави-агресора для підтримання функціонування вже створеного незаконного збройного формування, повинні кваліфікуватися за ст. 111² КК України. Надання матеріальних ресурсів для підтримання воєнізованого формування, за відсутності мети завдання шкоди Україні, повинні кваліфікуватися за ч. 4 ст. 111¹ КК України. Ознаки формування, яке є збройним і воєнізованим, розкриваються у примітці до ст. 260 КК України.

Використання доходів від продажу будь-якої продукції, яка була вироблена на підприємствах, що розміщені на тимчасово окупованій території, можуть бути кваліфіковані за ознаками відмивання майна, одержаного злочинним шляхом. Предикатними (первісними) злочинами, які передують відмиванню, можуть бути провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора (ч. 4 ст. 111¹ КК України) або умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору, збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора (ст. 111² КК України). У цьому випадку діяння колаборанта потребують правової оцінки за правилами про сукупність злочинів, тобто за відповідною частиною ст. 209 та ч. 4 ст. 111¹ або ст. 111² КК України.

Передача матеріальних ресурсів або провадження господарської діяльності може здійснюватися не обов'язково на окупованій території. Місцем скоєння цих злочинів може бути також територія іншої країни, зокрема й держави-агресора. Головним чинником є те, що суб'єкт зазначених злочинів є причетним до матеріально-технічного, інформаційного або фінансового забезпечення незаконних збройних чи воєнізованих формувань або пов'язаний із провадженням господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, зокрема й окупаційною адміністрацією держави-агресора. Частина дій із вказаної діяльності особа може почати, продовжити або закінчити не на території, яка є тимчасово окупованою, а за її межами. Наприклад, суб'єкт може здійснити оплату послуг бойовиків із банку, що розташований на території держави-агресора, а бойовики отримують кошти на тимчасово окупованій території.

Звичною є практика країн, які пов'язані із міжнародними терористичними організаціями, а також злочинними співтовариствами країн світу, використовувати кредитно-фінансові установи для проведення фінансових транзакцій з метою маскуванню джерела походження коштів, приховання фінансування певної злочинної діяльності тощо. Зазвичай такі банківські та інші фінансові установи розташовуються за межами держави-агресора.

Кошти, які спрямовані на фінансування чи будь-яке матеріальне забезпечення діяльності незаконних збройних чи воєнізованих формувань, створених на тимчасово окупованій території, або незаконних органів влади, створених на тимчасово окупованій території, зокрема й окупаційної адміністрації держави-агресора, можуть бути отримані як із законних, так і з незаконних джерел. Матеріальна чи фінансова підтримка із легальних джерел може надходити від установ, підприємств та організацій, а також приватних осіб, які спрямовують свої активи для підтримання інфраструктури колабораціоністських утворень, незаконних збройних чи воєнізованих формувань і незаконних органів влади держави-агресора на тимчасово окупованій території.

Незаконні джерела доходів можуть походити від будь-якої кримінально протиправної діяльності. При використанні кредитно-фінансової системи зарубіжних країн для ускладнення правоохоронним органам установлення злочинних джерел походження матеріальних ресурсів, які спрямовані на підтримання представників держави-агресора на тимчасово окупованій території, мають місце ознаки колабораційної діяльності та відмивання майна, одержаного злочинним шляхом.

Використання злочинно одержаних доходів для фінансування подальшої злочинної діяльності без залучення коштів у легальну фінан-

сову систему, наприклад, банки або інші кредитно-фінансові установи, не містять ознак ст. 209 КК України, оскільки кошти не перебувають у цивільно-правовому обігу. Вони не можуть вважатися відмитими, оскільки продовжують перебувати у тіньовому секторі економіки⁵. Тому, коли суб'єкт передає кошти або інше майно, одержане злочинним шляхом, безпосередньо учасникам незаконних збройних чи воєнізованих формувань, створених на тимчасово окупованій території, або представникам незаконних органів влади, створених на тимчасово окупованій території, зокрема й окупаційної адміністрації держави-агресора, то ознаки злочину, передбаченого ст. 209 КК України, відсутні. Відмиття у цьому випадку не може бути, оскільки злочинно здобуте майно, яке передається для продовження злочинної діяльності представникам зазначених організацій та установам, не потрапляє до легального обігу, а залишається в "тіні". Такі діяння утворюють склад злочину, передбачений ч. 4 ст. 111¹ або ст. 111² КК України.

Вирішуючи питання про кваліфікацію діянь, які містять ознаки відмиття, важливо встановити наявність злочину, який передував утворенню злочинно здобутого майна. Однак встановити – не означає дочекатись обвинувального вироку чи іншого рішення суду стосовно основного (предикатного) злочину. Достатньо доведення під час досудового розслідування того, що було скоєно суспільно небезпечне протиправне діяння, що передувало відмиттям злочинно отриманих доходів.

Законодавство України не покладає на особу обов'язок повідомляти органи влади про злочини проти основ національної безпеки. Виключення стосується лише осіб, на які законом покладено обов'язок виявляти, розкривати та розслідувати такі злочини, тобто це спеціальні суб'єкти, які несуть відповідальність за неповідомлення про кримінальні правопорушення. Такими суб'єктами можуть бути працівники Національної поліції, Служби безпеки України, Державного бюро розслідування та ін. Законодавцю доречно було б розглянути питання про криміналізацію неповідомлення про злочини проти основ національної безпеки для більш широкого кола осіб. Суб'єктом такої відповідальності повинна бути особа, що досягла шістнадцятирічного віку та якій стало достовірно відомо про злочини проти основ національної безпеки України, незалежно від стадії їх вчинення. Достовірність відомостей означає, що суб'єкт, який ними володіє, не сумнівається щодо їхньої істинності.

Такий підхід буде зменшувати кількість бажаючих займатись колабораційною злочинною діяльністю та зраджувати інтереси своєї держави, оскільки такі особи будуть усвідомлювати, що про їхні діяння зобов'язані повідомити органам влади оточуючі. Звільнення від кримінальної

⁵ А. Беніцький, *Причетність до злочину: проблеми кримінальної відповідальності* (СПД Резников В С 2014) 221.

відповідальності за неповідомлення може бути хіба що для членів сім'ї та близьких родичів таких суб'єктів.

Висновки. Завдяки проведеному кримінально-правовому аналізу злочину, передбаченого ч. 4 ст. 111¹ КК України, встановлено притаманні йому ознаки, доведено значущість обставин, за яких колаборант погодився взаємодіяти із представниками держави-агресора, встановлення мети, якою він керувався при наданні згоди на співпрацю, а також інших об'єктивних і суб'єктивних ознак, які допомагають розмежовувати форми колабораційної діяльності із суміжними складами злочинів проти основ національної безпеки України та ін. У праці проаналізовано питання конкуренції ст. 111, ч. 2 ст. 111¹ та ст. 111² КК України. Визначені випадки, при яких має місце сукупність злочинів, передбачених ч. 4 ст. 111¹ або ст. 111² із ст. 209 КК України. Звертається увага на доцільність встановлення кримінальної відповідальності за неповідомлення органів влади про достовірно відомі злочини проти основ національної безпеки України.

Сформульовані рекомендації допоможуть правоохоронним органам і судам виключати помилки, які можуть призвести до незаконного притягнення до кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність та пособництво державі-агресору, або навпаки – уникнення від відповідальності осіб, які скоїли злочини проти основ національної безпеки України та ін.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Benitskiy A, *Prychetnist do zlochinu: problem kryminalnoi vidpovidalnosti* (Lugansk 2016) (in Ukrainian).

Journal articles

2. Kravchuk O, Bondarenko M, 'Kolobratsiina dialnist : naukovo-praktictnyi komentar do novoi statti 111¹ KK' (2022) 3 Law scientific and electronic journal <http://lsej.org.ua/3_2022/45.pdf> (in Ukrainian).

Conference papers

3. Chekmareva I, 'Kriminalno-pravova kharakteristika st. 111¹ KK Ukrainy' v *Aktualni pytannia kryminalno-pravovoi kvalifikatsii, dokumentuvannia ta rozsliduvannia kolobratsionnizmu: Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia* (2022) (in Ukrainian).

Websites

4. Berdnik I, 'Kvalifikatsiia kryminalnykh pravoporushen proty osnov natsionaltoi bezpeky ta zlochiniv, povizxanykh iz viinoiu' <<http://surl.li/dvdcc>> (accessed: 22.11.2022) (in Ukrainian).

Andriy Benitskiy

FEATURES OF CRIMINAL-LEGAL QUALIFICATION CRIMES
PROVIDED FOR IN PART 4 ARTICLE 111¹ OF THE CRIMINAL
CODE OF UKRAINE AND THEIR RELATIONSHIP
WITH RELATED ELEMENTS OF CRIMES

ABSTRACT. The work is devoted to the specifics of the criminal-legal qualification of the transfer of material resources to illegal armed or paramilitary formations created on the temporarily occupied territory, or to armed or paramilitary formations of the aggressor state; of carrying out economic activities in cooperation with the aggressor state, illegal authorities created on the temporarily occupied territory, including the occupation administration of the aggressor state.

Features were identified that are inherent in the forms of collaborative activity provided for in Part 4 of Art. 111¹ of the Criminal Code of Ukraine, the criteria for distinguishing them from aiding the aggressor state, laundering criminal proceeds, and providing assistance in conducting subversive activities against Ukraine have been established. The problems of the competition of criminal-legal norms are considered and cases are noted when high treason and assistance to the aggressor state absorb the composition of the crime provided for in part 4 of Article 111¹ of the Criminal Code of Ukraine. The article deals with the issues of the totality of crimes and the rules of their qualification. The cases where a combination of the crimes provided for in part 4 of Article 111¹ or Article 111² of Article 209 of the Criminal Code of Ukraine are committed have been analyzed. The feasibility of criminalizing non-reporting of crimes against the foundations of national security of Ukraine, where the subject is a person who became reliably aware of such crimes, regardless of the stage of their commission, is substantiated.

KEYWORDS: collaboration; transfer of material resources; carrying out economic activities; assistance to the aggressor state; occupation administration; subversion; laundering of criminally obtained property.